

**FAUSTINI ET MARCELLINI PRESBYTERORUM
PARTIS URSINI
ADVERSUS DAMASUM**

LIBELLUS PRECUM AD IMPERATORES VALENTINIANUM, THEODOSIUM ET ARCADIUM.

PRÆFATIO.

De eodem schismate Ursini.

I. Temporibus Constantii imperatoris, illi Constantini, durior orta est persecutio Christianorum ab impiis hæreticis Arianis, annuente Constantio, qui et Athanasium episcopum resistentem hæreticis persecutus est, et ut damnaretur ab omnibus episcopis imperavit. Quod etiam metu principis facere tentaverunt omnes ubique pontifices, inauditum innocentemque dannantes. Sed Liberius Romanus episcopus, et Eusebius Vercellensis, et Lucifer Caralitanus, et Hilarius Pictavensis dare sententiam noluerunt. Hi ergo mittuntur in exsilium pro fide servanda. Cum Liberio Damasus diaconus ejus se simulat profisci: unde fugiens de itinere, Romam rediit, ambitione corruptus. Sed eo die quo Liberius ad exsilium profiscebat, clerus omnis, id est presbyteri et archidiaconus Felix, et ipse Damasus diaconus et cuncta Ecclesiæ officia, omnes pariter, presente populo Romano, sub jurejurando firmaverunt, se, vivente Liberio, pontificem alterum nullatenus habituros. Sed clerus contra fas, quod minime decebat, cum summo perjurii scelere, Felicem archidiaconum ordinatum in locum Liberii suscepérunt. Quod factum universo populo displicuit, et se ab ejus processione suspendit. Post annos duos venit Romanus Constantius, pro Liberio rogatur a populo; qui mox annuens ait: Habetis Liberium, qui qualis a vobis profectus est, melior revertetur. Illoc autem de consensu ejus, quo manus perfidie dederat, indicabat. Tertio anno redit Liberius, cui obviens cum gudio populus Romanus exivit: Felix notatus a senatu vel populo, de Urbe propellitur, et post parum temporis, impulsu clericorum qui perjuraverant, irrumpit in Urbem, et stationem in Juli basilica trans Tiberim dare præsumit: quem omnis multitudo fidelium et proceres de Urbe iterum cum magno dedecore projecerunt.

II. Post annos octo, Valentianus et Valente cons., x kalendarum Decembrium die defunctus est Felix: Liberius misericordiam fecit in clericos qui perjuraverant, eosque in locis propriis suscepit. Itemque octavo kalendas Octobris, Gratiano et Dagalaiso cons., Liberius humanis rebus eximitur. Tunc presbyteri et diacones, Ursinus, Amantius et Lupus, cum plebe sancta quæ Liberio fidem servaverat in exilio constituto, coperunt in basilica Juli procedere, et

¹ Arenariis. Arenariorum vox trita pro iis qui in amphiteatris depinguant, ut Leg. 2, § 2, de Test., et Leg. 38, de Operib. libert., et alibi. Nec aliter Tertullianus, de Spect. cap. 22, simul damnans quadrigarios, scenicos, sylvaticos, arenarios. Ad hec in conc. Chalched. act. x:

A sibi Ursinum diaconum pontificem in locum Liberii ordinari deposcunt. Perjuri vero in Lucinis Damasum sibi episcopum in loco Felicis expostulant: Ursinum Paulus Tiburtinus episcopus benedicit. Quod ubi Damasus, qui semper episcopatum ambierat, compertit, omnes quadrigarios et imperitam multitudinem pretio concitat, et armatus fustibus ad basilicam Juli perrumpit, et magna cæde fidelium per triduum debacchatus est. Post dies septem cum omnibus perjuris et arenariis quos ingenti corrupit pretio, Lateranensem basilicam tenuit, et ibi ordinatus episcopus, et redimens judicem Urbis Viventium, et praefectum annonæ Julianum, id egit ut Ursinus, vir venerabilis qui prius fuerat pontifex ordinatus, cum Amantio et Lupo diaconibus in exsilium mitteretur. Quod ubi factum est, cœpit Damasus Romanam plebem quæ se nolebat procedere, fustibus et cæde varia perurgere. Presbyteros quoque numero septem detentos per officium nititur ab Urbe propellere. Sed plebs fidelis occurrens eosdem presbyteros eruit, et ad basilicam Liberii sine mora perduxit.

III. Tunc Damasus cum perfidis invitati arenariis, quadrigarios et fossores, omnemque clerum, cum securibus, gladiis et fustibus, et obsedit basilicam hora diei secunda, septimo kalendarum Novembris die, Gratiano et Dagalaiso cons., et grave prælium concitavit. Nam effractis foribus, igneque supposito, aditum unde irrumperet exquirebat. Nonnulli quoque de familiaribus ejus, tectum basilice destruentes, tegulis fidem populum perimebant. Tunc universi damasiani irruentes in basilicam, centum sexaginta de plebe, tam viros quam mulieres, occiderunt, vulneraverunt etiam quam plurimos, ex quibus multi defuncti sunt: de parte vero Damasi nullus est mortuus. Post tres autem dies, sancta plebs in unum conveniens, cœpit adversus eum Domini mandata recitare, dicentes: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam vero non possunt occidere.* Psallebat etiam in laudibus, et dicebat: *Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volatilibus Cœli, carnes sanctorum tuorum, bestiis terræ. Effuderunt sanguinem eorum, velut aquam in circuitu Hierusalem;* et non erat qui sepeliret. Sæpe itaque eadem plebs adunata in basilica Liberii clamabat dicens: *Christiane imperator, nihil te latet. Omnes episcopi Romam veniant: agatur causa: quintum jam bellum Dama-*

συναγαγόντων ὄχλον ἀπακτον μετὰ ξιφῶν καὶ ἀλλων τεινῶν ἀρναριών: τινὲς μετὰ ξιφῶν καὶ ἀρναριών καὶ δάδων τινῶν; ubi translatio vetus Arenarios reddidit. Hæc aliaque plura de hac voce cl. Mazochius in comment. ad Kalend. marm. Eccl. Neapolit., tom. III, pag. 971.

sus fecit: a sede Petri homicidas foras. Dei autem populus episcopos convenire multis precibus exorabat, ut memoratum, tanta impietate maculatum, sententia justa procellerent, quem in tantum matronæ diligebant, ut matronarum auriscalpius diceretur.

IV. Voces ergo plebis ad Valentinianum sunt de latæ principem, qui pietate commotus, redditum concessit exsilibus. Tunc Ursinus cum Amantio et Lupo diaconibus, xvii kalendarum Octobrium, Lupicino et Jovino cons. ad Urbem rediit: cui plebs sancta grataanter occurrit. Sed Damasus tantorum sibi conscius scelerum, non mediocri timore concussus, redemit omne palarium, ne facta sua principi panderentur. Imperator nesciens quid Damasus perpetrasset, edictum prorogat, ut Ursino exilio relegato, nulla ulterioris populos contentio nefanda collideret. Tunc Ursinus episcopus, vir sanctus et sine crimine, consulens plebi, tradidit se manibus iniquorum, et sexto decimo kalendas Decembres jussione imperatoris ad exsilium sponte properavit. Sed populus timens Deum nullisque persecutionibus fatigatus, non imperatorem, non judicem, nec ipsum auctorem scelerum et homicidam Damasum timuit, sed per coemeteria martyrum stationes sine clericis celebrabat. Unde cum ad sanctam Agnem multi fidelium convenissent, armatus cum satellitibus suis Damasus irruit, et plurimos vastationis suæ strage dejecit. Quod factum crudelissimum nimis episcopis Italæ dispicebat. Quos etiam cum ad natale suum solemniter invitasset, et nonnulli convenissent ex eis, precibus apud eos molitur et pretio, ut sententiam in sanctum Ursinum proferant. Qui responderunt: Nos ad natale convenimus, non ut inauditum damnamus. Ita prava ejus intentio caruit quo nitibatur effectu. Exinde presbyteri diversis modis afflicti, per exilia et peregrina loca dispersi sunt, ex quibus Marcellinus et Faustinus presbyteri, de confessione veræ fidei, ostentatione sacræ communionis, et persecutione adversantium veritati, preces Valentianio, Theodosio et Arcadio principibus obtulerunt ita.

INCIPIT LIBELLUS PRECUM.

I. Deprecamur mansuetudinem vestram, piissimi imperatores, Valentianæ, Theodosi et Arcadi, ut hæc in contemplatione Christi Filii Dei qui vestrum juvat imperium, infatigabiliter legere dignemini. Sublime regnum vestrum tum ad sublimiora, Dei Patris omnipotentis et Christi unigeniti Filii ejus opulatione concendit, cum nec in exiguis hominibus despiciatis veritatem, nec in multis vel potentibus mendacium roboratis. Hoc etenim justissimum est et saluberrimum apud regnum iustitiae, ut personæ probentur ex merito veritatis, non veritas presumatur ex potentia personarum. Siquidem jus sæculi ideo scriptum est, ne contra verum æquumve potestia vel multitudo prævalent, etiamst ab exiguis vindicetur. Quod si hæc tanta cura, etiam in rebus

A reipublicæ, vestræ tranquillitatis provisione servanda est, ut contra omnem vim potentiamve, etiam in minimis jus veritatis obtineat, quo possit tradita vestro imperio Dei nutu florere respublica: quomodo in negotiis divinis sanctæ fidei veritas impiorum caterva et fraudulentissimis eorum circumventionibus obfnscatur et premitur? maxime cum vos principes Romani imperii piam Christianæ religionis fidem puritatemque tot vestris constitutionibus vindicetis. Totum quidem, quia veneratores Christi Filii Dei, pro fide catholica decernitis, et omni nixu contra haereticos et perfidos imperii vestri auctoritate conscribitis. Non quasi aliqua propriæ sententiæ nova tentantes, sicut quidam anteriores principes in suam aliorumque pernicie conati sunt, sed B ut ostendatis vestras sententias, vestramque fidem, cum sacris scripturarum divinarum sententis et piis confessionibus convenire.

II. Sed hoc, cum magis post atrocissimas prioris temporis persecutions juvare sanctam deberet Ecclesiam, magis affigit, cum iidem ipsi egregii episcopi, qui eam antehac sub assertione vel assensu haereseos persecuti sunt, nunc quoque sub auctoritate catholici nominis persequuntur, et quanto nunc sub ementita piæ fidei professione hoc fraudulentius agunt, tanto et perniciosius grassantur, et dolentius aestuat veritas, quod ei adhuc non licet nec sub vobis imperatoribus qui piam fidem defenditis, respirare. Sed ne hoc ad invidiam sine re probatio ne referre videamur, causam ut possumus explicamus. Quæsumus autem supplices, quatenus regias aures vestras nobis exiguissimis comodiodeis, dum ostendimus non nos esse haereticos, et tamen quasi haereticos vehementer affligi: cum nec ipsi qui nos vehementer affligunt, vel socii eorum, possint nunc dicere vel probare quod simus haeretici. Sed ne quidem de se negare, quod superiori tempore haeresim aut acerrime vindicaverint, cum intolerabili supplicio fidelium, aut certe ei manus dederint, damnata catholica fide quam prius asserebant, dum metuunt pro Christo Filio Dei exsilium perpeti, pro quo etiam laico fidelii quævis mors atrocissima subeunda est: quia nobis donatum est, ut ait Apostolus (*Philipp.*, 1, 29), pro Christo non tantum ut in eum credamus, sed ut et pro illo patiamur. Talis D enim mors vel passio, immortalitatis occasio est.

III. Non latet mansuetudinem et devotam Deo religionem vestram, quam iniuria quamve pestifera sit haeresis Ariana, contra quam a patribus nostris apud Nicæam speciali vigore conscriptum est: ita ut apostolicæ fidei pia confessio servaretur, atque Ipsius haereseos perpetua damnatione firmaretur, ne quis falli posset in posteris. Sed Arius, ut cor Pharaonis, non credens divinam in se tunc datam fuisse sententiam, nescio qua ratione subripuit apud Constantinum, sperans quod ipsius suffragio specialium sacerdotum sententia rescissa, recipi posset in Ecclesiam.

Denique ipse Constantinus jussicerat, ut ei sanctus ac beatus memorie episcopus Alexander communicaret: non ille Alexander, qui fuit divinae fidei episcopus in Alexandria, qui et plenus sapientia et Spiritu sancto fervens, eundem Arium primus et detegit et expulit, et in perpetuum damnavit; sed iste Alexander, qui in hac urbe Constantinopolitana fuit et ipse admirabilis episcopus. Qui cum videret quod Arius aeterni istius regne niteretur, exclamavit ex imo pectoris dolore, stans in loco sacrarii, ad Christum verum et sempiternum regem et Dominum omnium regum, ne illam labem in Ecclesiam pateretur intrare. Cujus oratio quam constans fuerit, quam fidelis, hinc probatum est, quod idem Arius, antequam intraret Ecclesiam, dedit poenas novas et gravissimas usque ad turpem interitum. Nam cum pridie quam se putavit sanctam Ecclesiam imperatoris auxilio homo impius intraturum, cum nihil languoris, nihil doloris in corpore pateretur, sed quod gravius est, solo animi morbo insanabiliter ægrotaret, humana consuetudine secessum petiit, atque illic cum sederet, gravissimo repente dolore cruciatus, omnia sua viscera, et ipsum cor quod erat thesaurus impietatis, effudit in stercore; atque ita, mirabile dictu, ¹ internis omnibus evanescatis attenuatus est, et ad momentum sicut luridati corporis tibi resolutus est, ut per angustias foraminis et sedilis totus ipse laberetur. Digna haec poena impio, digna haec mors turpis pestifero heretico, atque de spiritu diaboli fastidissimis membris digna haec sepultura. Novo enim exemplo et cruciari debuit et perire, qui novas aduersus unigenitum Filium Dei commentatus fuerat impiates, dicens eum non vere de patre natum: et quia erat quando non erat: et quia ex nihilo substitutus est, ne ejusdem substantiae et divinitatis et sempiternitatis et omnipotentiae, cuius et pater est, crederetur.

IV. Hoc ideo retulimus augustæ mansuetudini vestre, ut vero intenta vestra prudentia animadverterat, quam venerabilis fides sit conscripta apud Nicæam adversus Arium, cui et Deus non solum per auctoritatem Scripturarum divinarum, sed etiam per sacratissimam orationem sancti quoque Alexandri testimonium dedit: et quam execrabilis est impia doctrina Arii, quam in ipso Ario novo genere supplicii sententia divina damnavit, non expectans in illo diem judicii, ut exemplo poenæ ejus cæteri perterriti praecaverent. Quo utique exemplo nec illud dubitandum est, etiam hos apud Deum esse damnatos, qui Arii impianam doctrinam renovandam vel suscipiendam esse crediderunt. Quomodo enim eos perpetua poena disjungit, quos impia doctrina non separat? Paros reos etiam vestris legibus unus carcere includit, atque una ferit sententia. Sed et illud ambigi non potest, hos esse vere catholicos, qui per exsilium, per genera suppliciorum, per atrocitatem mortis, illam fidem sine dolo vindicant, quæ apud

A Nicæam evangelica atque apostolica ratione conscripta est, quam Deus apertissime probavit suppicio Arii impugnantis eam. Quod si haec apud vos vera sunt, quæ apud scripturas divinas vera robortantur, advertite, piissimi et religiosissimi Imperatores, in quo rei sint qui sub his divinis regulis et professionibus fidem suam ac devotionem Christo Deo consecraverunt, nullum timorem divino timori præponentes. Sed licet Arius sit sepultus in stercoribus, aliquos tamen reliquit suæ impietatis hæredes. Denique non desuerunt vermes, qui de ejus putrido cadavere nascerentur. Per quos quæ gesserit diabolus artifex erroris, longum est exsequi, etiam si exequi possemus: infinita sunt enim et incredibilia, non tamen falsa.

B V. Illud vero nunc quod ad præsentem causam facit exponimus, quod qui imperatorem Constantium per fraudulentam disputationem Arianae impietatis participem fecerunt, deditissent et isti in præsenti poenas, si non oporteret, secundum Apostoli sententiam (I Cor., xt, 9), et hæreses esse, ut probati manifesti fierent. Habentes ergo, hi quos diximus verines Arii, assentientem sibi regiam potestatem, primum quidem per singulos in eversionem catholice fidei et in excidium sacræ religionis, pro Ariana impietate contendunt: ita ut resistentes, aut calumniis appeterent, vel poenis vel exilio cruciarent et necarent. Ubi tantum amplius per suam rabiem grassati sunt, et secerunt sibi ubique terrem, non jam contenti ire per singulos. Postremo cogunt undique in unum episcopos convenire, et datur locus ad synodus, Orientalibus quidem Seleucia Isauria, Occidentalibus vero civitas Ariminensis. Atque illuc primum quidem episcopi pro sancta fide venientes, confirmant illam expositionem quæ apud Nicæam conscripta est, ita ut nihil inde minueretur, quod evangelicam fidem verbis inexpugnabilibus explicaret, et Arii impianam doctrinam divina auctoritate damnaret. Tunc demum oblatam ab Ursacio, Valente, Germinio et Caio hujusmodi fidei conscriptionem, quæ et fidem catholicam reprobaret, et Arium absolveret, imo et introduceret pestiferam ejus doctrinam, exsecrantur et damnant tam impianam fidem eorum. Quin etiam ipsos, inexplicable scelus esse judicantes, si patrum fidem venerabilem violent, si hos tam impios, atque impianos eorum conscriptionem pateretur Ecclesia. Mittunt quoque decem legatos ad imperatorem Constantium, scribentes quæ gesta sunt, et hortantes simul ut ipse quoque decreta Patrum pro fide venerabili contra hæreticos inviolata servaret. Mittunt sane et hæretici legatos, quos tunc familiarissime, et ut suos suscepit Constantius. Hos veros legatos qui pro fide catholicæ contra hæreticos venerant, reprobat, et per suos nunc gratia invitat, nunc minis perterret, et interim sola dilatione discruciat, ut in ultimum, cum iram regis metuant, cum non dignantur pro

¹ Ms. Interaneis omnibus evacuatis.

Christo Filio Dei exsilium perpeti, cum propriis sedibus et ecclesiarum perniciosissimis possessionibus oblectantur, rescindant quod pie vindicaverant, et suscipiant quod ut impium damnaverant.

VI. Liceat in hoc apud vos religiosos imperatores in causa Dei dolentius ingemiscere : Episcopi plus iram regis terreni timuerunt, quam Christum verum Deum, et sempiternum regem. Gravius exsilium temporale esse crediderunt, quam perpetuam poenam secundum Esaiam indormitabilis vermis (*I&a., lxvi, 24*), et ignis inextinguibilis. Suaviora habuerunt propria domicilia et possessiones, quain in regno Christi beatam et perpetuam habitationem. Sed Constantius, non contentus ruina et labe decem legatorum, mittit Ariminum, ut omnes illic episcopi similiter verterentur. Qui et ipsi, malo exemplo illo legatorum suorum, piam fidem patrum quam vindicaverant, reprobant, subscriptentes in illa fide Ariorum quam integro et libero iudicio damnaverant. Advertit sapientia vestra, Ariminensem synodum piissime coeptam, sed impiissime terminatam. Eadem autem et apud Seleuciam Isauriae ab episcopis impietas commissa est. Judicate, piissimi et religiosissimi imperatores, in quo rei sunt, et in quo merentur affligi, qui nolunt cum talibus episcopis convenire : qui cum primum fidem integrum vindicarent et impiam fidem reprobarent, postea cum metuunt exsilium, cum rebus suis et sedibus oblectantur, vertunt sententias, damnantes ad nutum haereticorum imperatoris, illam apostolicam quam vindicaverant fidem, vel suscipientes illam ARII quam reprobaverunt impietatem.

VII. Nonne gratum habere debuerunt, si tamen credebat futurum Dei iudicium, omnia mala perpeti, quam esse venerabilis fidei proditores, cuius veritas sancti quoque Alexandri orationibus et ARII supplicio fuerat approbata? maxime cum et gloriose passionis processisset exemplum, licet paucissimum episcoporum, qui ne evangelicam apostolicamque fidem violarent, ne impiis acquiescerent, non exsilium, non supplicium, nec aliquam mortis atrocitatem recusarent. Denique ante synodum Ariminensem Paulinus de Treveris constantissimus episcopus datur in exsilium, piam fidem vindicans et execrans consortium Ariorum. Sed et apostolicus vir Lucifer de Sardinia Caralitana civitatis episcopus, ob hoc quod bene esset agnitus per contemptum saeculi, per studium sacrarum litterarum, per vitae puritatem, per constantiam fidei, per gratiam divinam, a Romana Ecclesia missus est legatus ad Constantium, et ob hoc quod fidem venerabilem vindicavit, quod detexit et convicit haereticos, ductus est in exsilium cum omni atrocitate injuriarum. Simi-

A liter et Eusebius a Vercellis, nec non et Dionysius Mediolanensis, Constantio regi primum familiaris, cum adhuc ignoraret eum sautorem esse haereticorum, postea tamen quam ei cognitum est et probatum, quod haereticos vindicaret, respuit regis impian familiariatem, maleus exsilium, ne Christi Dei amicitiam perderet, ne sanctorum consortium non haberet. Sed et Rodanius mittitur in exsilium, nec non et Hilarius, qui et scripta contra haereticos et prævaricatores edidit : licet postea vero interruperit favens prævaricatoribus, ut non dicamus interim quia ubi et haereticis, in quos eloquentiae suæ viribus peroraverat. ³ Maximus quoque de Neapoli Campaniae, eo quod esset inhabili stomacho et corpore delicior, primum quidem ut caderet diu afflictus injuryi, deinde ubi ob animi constantiam fideique virtutem, carnis infirmitate non vincitur, ductus est in exsilium, atque illic martyr in Domini pace requievit. Sed et Rusinianus, mira quidem simplicitatis, sed admirabilior in tuenda fide, effusione sui sanguinis prævenit exsilium. Denique cum pro fidei integritate persistit, hunc Epictetus, atrox ille et dirus de Centuncellis episcopus, ante rhedam suam currere coegit, et cum diu currit, sic in via ruptis vitalibus sanguinem fundens expiravit. Sciunt hoc Neapolitani in Campania, ubi reliquiae crux eius in obsessis corporibus demona affligunt : pro gratia utique fidei illius, pro qua sanguinem fudit. Fuerunt et alii episcopi de Aegypte licet pauculi, quorum alii in fugam versi sunt, alii vero in exsilium dati, eo quod nollent cum episcopis impensis et crudelibus convenire.

VIII. Quam utique salubre fuerat, quam pulchrum quamve gloriosum, si omnes illi episcopi, pari virtute et simili conspiratione, fidem quam recte semper vindicaverant, in finem usque servasseint, non exilia, non supplicia pertimescentes, ad capiendam utique futuram in Dei Christi regno perpetuam beatitudinem! Et tacemus, quod fortassis etiam et intelligere fecissent magnum pretium esse istius fidelis, pro qua nullus episcoporum exsilium, proscriptiones, tormenta, mortemque recusaret. Sed paulum territus tantus episcoporum numerus catervatim dederunt manus impietati, et ad majorem jam vesaniam inclinavit impietas tam facili strage multitudinis. Non hoc minus sacrilegium est, non hoc minor impietas, quam si sub persecutore gentili idolo sacrificatum esset : quoniam et haeresi porterritum subscrivere, demoniis sacrificare est. Siquidem docentibus scripturis divinis, doctrina demoniorum est haeresis, sicut et idolatria. Interea quia apud quosdam multitudo præponitur veritati, eo quod pauculos habeat sectatores, et ob hoc affli-

¹ Ubi et haereticis. Ubi et saepe corruptum, facile restituierunt in *Fabii*, ut olim scriebant pro *Favii*. Ut non dicamus interim quia FAVIT haereticis. Ita Mazochius V. C. in comment. ad *Kalend. inarm. Neap. eccl.*, tom. II, pag. 576. Editor tamen Oxoniensis locum sic restituere mallet : Ut non dicamus interim

haereticis, quia ubi prævaricatoribus ibi et haereticis, in quos eloquentiae suæ viribus peroraverat : quod minus placet.

³ Maximus quoque de Neapoli, etc. Integrum hunc locum illustrat laudatus Mazochius, l. c., pag. 577.

gimur, quod in paucis sequimus inviolabilem fidem, et multos vitamus propter impias haereses, et sacrilegas prævaricatorum subscriptiones: quid censemus in hac causa, o justissimi imperatores et catholicæ fidei vindices, de his duabus partibus cui calculum datis? Una est pars, in qua sunt multi episcopi. Sed ubi sunt multi, illic per prævaricationem sacra Christi fides violata est, semper ante defensa; illic metu regis, Arii suscepta impietas est, semper ante damnata. Ubi vero paucissimi sunt, illic per exsilia, per cruciatus, per effusionem sanguinis, per ipsam mortem fides Christi vindicatur, et Arii impietas atque omnis haeresis, ut sumnum malum execrabilis sunt. Sed etsi non est dubitandum paucos episcopos esse pretiosos de merito confessionis et inviolabilis fidei, multos vero nullificari merito haereseos vel prævaricationis, quia in causa veri, maxime in causa religionis et sacrae fidei, non numerus numero comparandus est, sed pura illa apostolica fides, probata exsiliis, probata cruciatus licet unius, multorum infidelitatibus præponenda est; tamen necessarium est damnate prævaricationis divinum quoque præsens proferre documentum: et sicut in Ario impiam secta ejus, divina animadversione punita, præjudicat et de seculoribus ejus, quod eadem illos poena maneat qua torquetur et Arius: ita de prævaricatoribus pœnis præsentibus divino iudicio determinatum est.

IX. Potamius Odyssipona civitatis episcopus, primum quidem fidem catholicam vindicans, postea vero præmio fundi fiscalis quem habere concupivit, fidem prævaricatus est. Hunc Osium de Corduba apud ecclesias Hispaniarum et detexit et repulit ut impium hereticum. Sed et ipse Osium, Potamii querela accersitus ad Constantium regem, minisque perterritus, et metuens ne senex et dives exsilium proscriptionemve pateretur, dat manus impietati, et post tot annos prævaricatur in fidem, et regreditur in Hispanias maiore cum auctoritate, habens regis terribilem jussionem, ut si quis eidem episcopus jam facio prævaricatori minime velit communicare, in exsilium mitteretur. Sed ad sanctum Gregorium, Eliberitanæ civitatis episcopum constantissimum, fidelis nuntius detulit impiam Osii prævaricationem. Unde non aequievit, memor sacrae fidei ac divini iudicij, in ejus nefariam communionem. Sed Osium, qui hinc plus torqueatur, si quis ipso jam lapso staret fidem integrum vindicans illapsa firmitate vestigii, exhiberi facit per publicam potestatem strenuissimæ mentis Gregorium, sperans eodem terrore quo ipse cesserat, hunc quoque posse cedere. Erat autem tunc temporis Clementinus vicarius, qui ex conventione Osii et generali præcepto regis, sanctum Gregorium per officium Cordubam jussit exhiberi.

X. Interea fama in cognitionem rei cunctos inquietat, et frequens sermo populorum est, Quinam est ille Gregorius, qui audet Osio resistere? Plurimi enim et Osii prævaricationem adhuc ignorabant,

¹ Privatum. Hoc est, laicum. In Cyrilji Glossis hiwtaq tantumdem quod privatum. Hinc I Cor., xiv,

A et quinam esset sanctus Gregorius nondum bene compertum, habebant. Erat etiam apud eos qui illum forte noverant, rudis adhuc episcopus, licet apud Christum non rudis vindex fidei, pro merito sanctitatis. Sed ecce ventum est ad vicarium, et multi ex administratoribus interfuerunt, et Osium sedet judex, imo et super judicem, fretus regali imperio; et sanctus Gregorius, exemplo Domini sui, ut reus assistit, non de prava conscientia, sed pro conditione præsentis iudicij: ceterum fide liber erat. Magna exspectatio singulorum, ad quam partem victoria declinaret. Et Osium quidem auctoritate nititur suæ ætatis, Gregorius vero nititur auctoritate veritatis. Ille quidem fiducia regis terreni, iste autem fiducia regis sempiterni. Et Osium scripto imperatoris nititur, sed Gregorius scripta divinitæ vocis obtinet. Et cum per omnia Osium confutatur, ita ut suis vocibus quas pro fide et veritate prius scripserat, vindicaretur, commotus ad Clementinum vicarium, Non, inquit, cognitio tibi mandata est, sed exsecutio: vides ut resistit præceptis regalibus: exsequere ergo quod mandatum est, mitte eum in exsilium. Sed Clementinus, licet non esset Christianus, tamen exhibens reverentiam nominis episcopatus, in eo maxime homine quem videbat rationabiliter et fideliter obtinere, respondit Osio: Non audeo, inquiens, episcopum in exsilium mittere, quamdiu in episcopi nomine perseverat. Sed da, tu, prior sententiam, eum de episcopatus honore dejiciens, et tunc demum exsequar in eum quasi ¹ privatum quod ex præcepto imperatoris fieri desideras. Ut autem vidit sanctus Gregorius, quod Osium vellet dare sententiam, ut quasi dejectus videatur, appellat ad verum et potentem iudicem Christum, totis fidei suæ viribus exclamans: Christe Deus qui venturus es judicare vivos et mortuos, ne patiaris hodie humanam proferri sententiam adversum me minimum servum tuum, qui pro fide tui nominis ut reus assistens spectaculum præbeo. Sed tu ipse, queso, in causa tua hodie judica; ipse sententiam proferre dignaberis per ultionem. Non hoc quasi metuens exsilium fieri cupio, cum mihi pro tuo nomine nullum supplicium non suave sit: sed multi prævaricationis errore liberentur, cum præsentem et momentaneam viderint ultionem. Et cum multo invidiōsius et sanctius Deum verbis fidelibus interpellat, ecce repente Osius, cum sententiam conatur exponere, os vertit, distorquens pariter et cervicem, de sessu in terram eliditur, atque illic expirat, aut, ut quidam volunt, obmuntuit. Inde tamen effertur ut mortuus. Tunc admirantibus cunctis, etiam Clementinus ille gentilis expavit. Et licet esset judex, tamen timens ne de se quoque simili supplicio judicaretur, prostravit se ad pedes sancti viri, obsecrans eum ut sibi parceret, qui in eum divinitæ legis ignorantie peccasset, et non tam proprio arbitrio, quam mandantis imperio. Erat tunc stupor in

16, laici vocantur *idiotaæ*, hoc est *privati*. MAZOCHE, l. c. tom. III, pag. 968. Digitized by Google

omnibus, ac divinæ virtutis admiratio: ¹ quod in illo spectaculum totum novimus visum est. Nam qui proferre voluit humanam sententiam, mox divinam perpessus est graviorem; et judex qui judicare venerat, jam pallens et reus timebat judicari, et qui quasi reus in exsilium mittendus adstiterat, a judice prostrato rogabatur ut parceret quasi judex. Inde est quod solus Gregorius ex numero vindicantium integrum fidem, nec in fugam versus, nec passus exsilium, unusquisque timeret de illo ulterius vindicare.

XI. Videlisne damnatae a Deo prævaricationis mira documenta? Scit melius omnis Hispania, quod ista non singimus. Sed et Potamio non fuit inulta sacræ fidei prævaricatio. Denique cum ad fundum properat, quem pro impia fidei subscriptione ab imperatore meruerat impetrare, dans novas poenæ linguae per quam blasphemarat, in via n' oritur, nullos fructus fundi vel visione percipiens. Non fuit avari hoc tormentum leve. Moritur qui propter concupiscentiam fundi fiscalis fidem sacram violaverat, et cum ad fundum properat, poenali morte prævenitur, ne vel visionis solatio potiretur. In sacro Evangelio legimus verba improperantis ad divitem, qui sibi de conditis vanisime gloriabantur: *Sulte, inquit, hac nocte anima tua abs te auseretur; quæ preparasti cuius erunt* (*Luc., xii, 20*)? Si quis hoc scriptum et de Potamio convenire consideret, intelliget in eum non leviter judicatum, maxime passum linguæ supplicium, in qua et dives ille apud inferos vehementius cruciatur. Sed et Florentius, qui Osio et Potamio jam prævaricatoribus sciens in loco quodam communicavit, dedit et ipse nova supplicia. Nam cum in conventu plebis sedet in throno, repente eliditur et palpitat, atque foras sublatus vires resumpsit. Et iterum et alia vice cum ingressus sedisset, similiter patitur, nec adhuc intelligens poenæ suæ maculata communionis. Nihilominus postea cum intrare perseverasset, ita tertia vice de throno excutitur, ut quasi indignus throno repelli videretur, atque elisus in terram, ita palpitans torquebatur, ut cum quadam duritia et magnis cruciatibus eidem spiritus extorqueretur. Et inde jam tollitur, non ex more resumendus, sed sepieliendus. Scit hoc quod referimus magna civitas Emerita, cuius in Ecclesia plebs hoc ipsum suis vidiit oculibus. Sed et hoc considerandum est, quia Florentius hac passus, qui nondum subscripterat impietati, sed tantum quod communicavit prævaricatoribus fidei, non ignorans eorum prævaricationem. Illoc ideo retulimus, ut videant illi quid sibi agendum sit, qui cum non subscripterint ut prævaricatores, tantum per communionem prævaricatoribus sibi cognitis copulati sunt. Et puto quod intelligent quid exemplo Florentii timere debeant.

XII. Sed longum est referre alla quoque documenta penitus damnatae prævaricationis, que

¹ Quod in illo spect. Ulcus sine exemplarium ope prorsus immedicabile. Isidorus Hispalensis et Ildefonsi continuator, qui historiam hanc una cum se-

A divinum judicium variis in locis exercuit; ad hoc scilicet, ut qui scripturas divinas quadam ratione non respicit, vel presenti ultione divina animadversione intelligat, quid sibi sectandum est quidve vietandum. Vindicare voluit Deus vel in paucis sine dubio, et illa ratione, ne quæ per scripturam divinam de prævaricatorum futuris suppliciis minitatur, velut fabula putaretur, si nunc hoc in aeculo in neminem vindicaret. Intelligent nunc omnes episcopi prævaricatores fidei, quam gravissimis suppliciis reservati sunt, quando in suos socios in hoc quoque aeculo ad stuporem omnium vindicatum est. Ad hoc enim presentes penas prævaricationis exposuimus, ut quod in paucos vindicatum est, creditur et in eorum omnes similes vindicari, maxime cum et scripture divina hoc ipsum asseveret, quod et per presentia documenta demonstratum est. Et hoc consideretur, plissimi imperatores, in que rei sunt qui cum talibus divina sacramenta non copulant, quorum et perpetua supplicia sacrissimis leguntur in libris, et suppliciorum exempla videntur in aeculo. Sed quæsumus miram benevolentiam vestram, ut adhuc nobis contemplatione Christi Dei infatigabilem audiendi patientiam commonetis, dum adhuc, summatum licet, exponimus in quantum crevit impietas.

XIII. Execrabilis enim Ariani, in partibus Orientis, et maxime in Aegypto, non fuerunt hoc solo contenti, ut episcopi, damnata fide integra, in eorum impiam sententiam declinarent: sed hos ipsos qui primuni fuerant per catholicos episcopos ordinati, ubi pro eorum desideriis subscripterunt, in laicorum numerum exigebant, et postea iterum eos iidem haeretici episcopos ordinabant; ut non solum fidem catholicam damnare viderentur, sed ordinationem factam per episcopos catholicos. Intendite in hoc adversus catholicos quasi quemdam triumphum haereticorum, et in miseram et quasi ultimam et foedissimam captivitatem, in his episcopis condemnata pia fide, et catholicis episcopis; in eorum se dominium delusionemque tradiderunt metu exsili, et ut episcopale nomen apud homines retinere viderentur, quod utique jam apud Deum post subscriptiones impias non habebant. Sed ideo nominis istius etiam cum omni dedecore quærebatur auctoritas, ne illis possessiones Ecclesiæ tollerentur, quas utinam numquam possedisset Ecclesia, ut apostolico more vivens fidem integrum inviolabiliter possideret. Et nunc his talibus non communicare summa impietas dicitur; et hoc sub vobis imperatoribus, qui ut vestras constitutiones eloquuntur; venerabilis Ecclesiæ divinam sanctimoniam judicatis: non est autem mirum, si iam hæc atrocia eorum commissa, occupati reipublicæ provisionibus ignoratis. Has eorum impiates execrantes episcopi, qui pro fide pœnas exsiliis perpetiebantur, vel qui se in fugam dederant, licet essent corpore discreti per intervalla

quentibus descripseré, periodum hanc penitus omitunt, unde interpolatum puto. Oxon.

regionum, tamen spiru*m* in onus positi, per mutuas litteras apostolico vigore decernunt, nullo genere talibus episcopis posse communicari, qui fidem illo modo quo supra retulamus prodiderant, nisi si laicam postulaverunt communionem, dolentes suis impietibus.

XIV. Sed mortuo Constantio patrono hæreticorum, Julianus solus tenuit imperium, ex cuius præcepto omnes episcopi catholicæ de exsiliis relaxantur. Solet hoc facere divinitas, ut etiam per adversarios Christianæ religionis suæ consulat, ut tanto magis qui cultores sunt Christi pro fidelibus elaborent. Sed non multo post Juliano interempto, Iovianus efficitur imperator, qui vindicans fidem catholicam, dedit calculum episcopis catholicis. Sed illi egregii episcopi, quam sub Constantio integrum viadicaverant fidem, hæretica subscriptione damnaverunt, videntes quod imperatoris arbitrio episcopi nunc ex catholicis sunt hæretici, et iidem episcopi ex hæreticis ad fidem catholicam revertuntur. Sed eti⁹ quidam confessores fatigati, in ultimo talium se communioni jungendos esse crediderunt, evertentes illa forte statua quæ prius adversus eos prophetica atque apostolica auctoritate decreverant, numquid hoc potest divinam obtruere veritatem? numquid hoc potest evangelicis præjudicare doctrinis? numquid apostolicas labefactare sententias, et illam præsertim Dei vocem dicentis: *Qui perseveraverit usque ad finem, his salvs erit (Matth., x, 22)*? Sed et Apostoli Pauli vas electionis a Christo Domino¹ prouidantia, cujus ad Galatas scribentis haec verba sunt: *Sed eti⁹ nos, aut angelus de celo evangelisaverit præterquam evangelizavimus vobis, anathema sit (Gal., i, 8)*. Unde et idem ipse inferius in eadem epistola prosequitur dicens: *Si enim quæ destruxi haec iterum edifico, prævaricatorem me constituo (Gal., ii, 18)*. Confessor utique factus est de Evangelio, de vocibus Prophetarum, de doctrinis Apostolorum, qui² fideles dubitat tunc confessionis meritum non habere, si scripturarum divinarum jura subvertens, incipiat ædificare quæ destruunt Evangelia.

XV. An non Scripturæ divinæ impugnantur quando cum episcopis Filii Dei negatoribus pax Ecclesiæ compnatur? Quis est enim, qui considerans vim divinæ religionis, pacem perfidorum Deo placere confidat, nisi ut a Patribus decretum est, in laicorum se numerum tradant suæ perfidiæ dolentes? Sed esto, habeant pacem cum infidelibus: in quo tamen offendunt, in quo laedunt imperatores, in quo rempublicam vexant, qui divini contemplatione judicil bujusmodi pacem respuunt, quæ sacrilegos recipit, prævaricatores fidei honorat, saret hypocritis, despiciat veritatem, Christi Dei veri Filii negatores tamquam dominos Ecclesiæ constituit, populum perfidiæ labe contaminat, evertit Evangelium? Hinc rei sumus, hinc sub nominis vestri auctoritate patimor

A persecutiones ab his episcopis³, qui pro nutu prioris imperatoris hæresim vindicantes, contra fidem catholicam peccabant. Heu gemitus! iidem episcopi aduersus fideles et catholicæ fidei defensores catholicorum imperatorum jura præponunt. Hæc cum dolore omnium viscerum loquimur desientes: non quod non sit fidelibus gloriosum, ⁴ sub quolibet puerō perpeti; sed quia tantus est stupor in sæculo, ut hæc illorum tantis involuta perfidiis non agnoscatur impietas, ut nemo intelligat quomodo etiam regis aures semper inlidunt in vexatione Christianorum et fidelium sacerdotum. Sed sub vocabulo pacis impietas legitur, et speciosum nomen veritatis opponitur ad patrocinium perfidorum. Sed bene quod ipse Salvator virtutem suæ pacis exposuit, ne quis B simplici pacis vocabulo caperetur, et eam quicunque sæculi impietibus copularet, dicens: *Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis: non sicut hic mundus dat, ego do vobis (Joan., xiv, 27)*. Pacem suam a mundi pace discrevit. Nam si hæc pax Deo grata est quæ in Ecclesiam recipit episcopos infideles, quid ergo opus est in persecutionibus astus perpeti, carcerem sustinere, ire obviam gladiis, atque omnia genera suppliciorum mortisque tollerare; quandoquidem post negationem, post perfidias sacrilegia, propter pacem hanc quam Deo placere confidunt, securus unusquisque infidelium, tamquam inlibatus, salvo episcopali honore suscipitur? Vani jam secundum hanc assertionem et martyres C judicandi sunt. Ad quos enim fructus pœnas mortemque ferre maluerunt? Si enim qui metu persecutionis negaverunt Filium Dei non habent pœnam, imo potius honorantur; nec martyres coronam passionis sperare debuerunt, imo potius pendant supplicia suæ temeritatis. Hoc enim necesse est consequatur. Non enim fieri potest, ut non ibi contraria judicentur. Nonne manifestum est ad quam vocem arctantur vocabulo pacis istius, vel quod pronuntiare cogantur, ut si negatores Filii Dei recte in honore corroborantur, credantur martyres tamquam pro sua teneritate puniri. Sed absit: absit ut hoc admittat conscientia Christiana. Credimus enim Filio Dei pronuntianti: *Qui me negaverit coram hominibus, et ego negabo eum coram Patre meo: et qui me confessus fuerit coram hominibus, ego confitebor eum coram Patre meo (Matth., x, 33)*.

XVI. Verumtamen et in hac causa divinum judicium cognoscite probatum præsentibus documentis, ne quis putaret acceptandam pacem talium episcoporum, etiam si ad veræ fidei confessionem reverterentur post subscriptiones impias, vel nefarias hæreticorum communiones, quibus scienter succubuerunt, ne aut possessiones Ecclesiæ perderent aut honores. ⁵ Sanctus vir Maximus episcopus, cujus supra meminimus, fidem vindicans recitam conser-

¹ Malum pronuntiati.

² Forte fidelis.

³ Legendum omnino videtur, sub quolibet pro vero perpeti, ut rursus infra, sub finem libelli, quasi ex-

parescamus pro vera interfici.

⁴ Sanctus vir Maximus, etc. De his et sequentibus eruditæ pro more suo edidit Mazochius, l. c., tom. II, pag. 578, seq.

tiumque reprobans hæreticorum, ductus est in exsilium. In loco ejus prævaricatores ordinant nomine Zosimum, qui et ipse prius quidem catholica vindicabat. Res ista in Neapoli civitate Campaniæ acta est. Cognoscit hoc sanctus Maximus, et de exilio scribens dat in eum sententiam, non solum episcopali auctoritate, sed etiam æmulatione ac virtute martyrii ¹ fruens in gloriam divinam. Sed post aliquot annos beatus Lucifer de quarto exilio Romam pergens, ingressus est Neapolim Campaniæ: ad quem Zosimus venire tentavit, illa forte fiducia, qua scilicet jam de impietate ² correxisse videbatur. Sed hunc Lucifer confessor suspicere noluit, non ignorans quæ gesserat: imo et sancti Spiritus fervore episcopi et martyris sententiam robustius exsequitur, dicens quod episcopatum ipsum quem sibi ut adulter vindicat, speciali Dei iudicio non habebit, et sic quoque sentiel pœnam sue impietatis. Sed non post multum tempus, idem Zosimus, cum in cœlu plebis vult exequi sacerdotis officia, inter ipsa verba sacerdotalia ejus lingua protenditur, nec valet eam revocare intra oris meatum, eo quod contra modum naturæ extra os penderet, ut bovi anhelo. Sed ut vidit se linguæ officium perdidisse, egreditur basilica; et nes mira, foris iterum in officium lingua revocata est. Et primum quidem non intelligitur in eum compleri sententiam martyris et confessoris: sed cum hoc ipsum toties iterum patitur, quoties in basilicam diversis diebus intrare tentavit, ipse postremo recognovit, ob hoc sibi linguam inter pontificii solemnia verba denegari, ut sanctorum episcoporum in eum rite prolatam sententiam probaret. Denique cessit episcopatu, ut lingua quæ cesserat redderetur. Non res antiquas referimus, quæ solent quadam ratione in dubium venire. Nam et Zosimus hodieque in corpore est, usum jam linguæ non amittens, postquam maluit cum episcopatus amissione vivere dolens suis impietatibus.

XVII. Nonne etiam de similibus præjudicatum est, nihil illis prodesse, quod quasi sub correptione episcopi esse perseverent? Non enim correptio est ista, sed illusio, prout sunt imperatorum tempora, fidem vertere. Hæc, haec res decepit et Valentem imperatorem, cum in hæreticis vidi constantiam defensionis, in istis autem egregiis catholicis inconstantiam fidei. Nam utique probatur illi, quod hi qui se catholicos asserebant, subscriptissem prius cum hæreticis, damnantes quam primum defenderant fidem; et dicebant hæretici: Si nostra fides mala est, quare sub Constantio pro ipsa subscriptum est ab his qui nunc se catholicos dicunt, hanc fidem vindicantes, quam cum primum defenserent, convicti rationibus

¹ Fruens. Certo certius est, pro fruens, unius aditamento litteræ, servens scripsisse auctores. Ferre autem æmulatione sive incensissima cupiditate, præterquam quod xupwvatos est, duobus aliis hujus libelli locis firmatur. Nimirum infra § 23: *Ephesum episcopum sanctæ fidei æmulatione ferventes.* Et seq. § 24: *Ad divinam æmulationem..... successus.* Nam servens et successus esse omnino synonyma vel

A sub Constantio damnaverunt? His rebus Valens motus, ignorans virtutem veræ fidei, et constantiam cum inconstantia conferens, impietatem hæreticorum cum quadam justitia vindicabat. Et tacemus, quod etiam sub Valente iterum se quidam hæreticis tradiderunt, quos nunc nibilominus videmus inter catholicos nominari. Inde est unde etiam plebes hæreticorum ad fidem impiam roboretur sunt, dum hæretici in malo perseverant, et qui putantur catholicæ, de bono recedunt, aliquoties succumbentes hæreticis. Qua enim auctoritate hi tales episcopi contra hæresim prædicant, cui se subscriptissem negare non possunt? et qua fiducia catholicam fidem plebi suadere nitantur, cum constet quod eam impensis subscriptionibus reprobaverint?

B XVIII. Videtisne, etiam vestris temporibus (sed ut credimus ignorantibus vobis), fidem quidem piam, atque utinam vel vere, sed etsi vere, cum quadam tamen injustitia vindicari, cum per indignos episcopos vindicatur in afflictionem piam fidem defendantium sacerdotum, et in perniciem fidelium laicorum? Sed nefas putatur tot prævaricatores dejicere, consentientem ad injustitiam turbam reprobare. Et ubi est justitia veræ religionis, si addicenda est impiæ multititudini, et hoc sub piissimis et religiosissimis imperatoribus? Non sic in diluvio judicatum est ut turba vinceret infidelium. Sed Noe ille justissimus ideo magis Deo placuit, quod in illo excidio mundi solus justus inventus est. Nibilominus et in Sodoma et Gomorrha graves pœnas dedit impia multitudine: unde hospitalis unus Loth ob justitiam liberatus est cum duabus tantummodo filiabus. Sed nec Dei æmulator Elias, qui fuit singularis, obtentus est, cum adversus illum quadringenti quinquaginta falsi sacerdotes mitterentur. Sed omnis turba illa impia sacerdotum luit pœnas sub unius fidelis manum, et hoc sperante rege Achab, qui falsos sacerdotes impie vindicabat. Sed nec Jehu rex Israel detulit impiæ multitudini sacerdotum. Denique omnes falsos sacerdotes, qui sub rege Achab fuerant in culmine, cum religiosa fraude in domum religionis impiæ convocasset, quasi eos post ritus religionis remuneraturus, jussit occidi, ita ut nemo de his superesset. Et legimus quia ob hoc factum ita placuit Domino, ut filii ejusdem regis quarta progenie sederent in throno Israël.

C D XIX. Sunt et alia multa simillima exempla. Quæ quidem nos non ideo dicimus, quasi qui velimus alicujus sanguinem fundi. Absit hoc a votis nostris: hoc enim qui fieri cupit, exorbitat a legibus Christianis. Factum est quidem tunc, quia et illo tempore id ipsum divina lege fieri licebat, quando ad-

pueri animadvertisunt. Ac plurima passim in isto virulento quidem, sed tamen utili ac disertissimo opusculo foeda sunt ulcera, quæ medicam opperuntur manum. MAZOCHE, l. c.

² Corresisse. Notione intransitiva pro se correxisse: sicuti et surgo et pergo, ex surrido et perrido contracta, neutra sunt. MAZOCHE, ibid.

huc totum corporaliter agebatur, donec cresceret instructio spiritualis. Sed non, quia nunc non licet bovis et fidelibus falsorum sacerdotum sanguinem cupere, idcirco fideles falsis sacerdotibus addicendi sunt, ita ut gravissimis eorum persecutionibus affligantur. Falsum videatur quod dicimus, si non variis in locis Ecclesiæ fidelium sacerdotum alibi invasæ, et alibi destructæ sunt: si non interpellationibus illorum sancti quique comprehensi, et diu ad injurias inclusi, et postremo missi sunt in exsilium: si non etiam et cæteri quidam in carcere, alii autem tracti et cæde multati animas reddiderunt, ob nullam aliam causam, quam quia metu divini iudicii noblebant communicare cum perfidis vel sociis persidorum.

XX. In Hispania Vincentius presbyter, veræ fidei antiætes, quas non atrocitates prævaricatorum passus est, eo quod nolle esset socius impie prævaricationis illorum, eo quod beato Gregorio communicaret? illi, inquam, Gregorio, cuius supra ut potuimus fidem virtutemque retulimus. Contra quem primum quidem interpellarunt Baeticæ provinciæ consularem: tunc demum, sub specie intercessionis postulatæ, ex aliis locis plebeia colligitur multitudo: et irruunt die dominica in ecclesiam, et Vincentium quidem non inveniunt, eo quod ipse præmonitus, etiam populo prædixerat ne illo die procederet, quando cum cæde veniebant. Hoc enim putavit fieri melius, si iræ locum daret. Sed illi qui ad cædem parati venerant, ne sine causa furor illorum venisse putaretur, certa Christo Deo devota ministeria quæ illic inventa sunt, ita fustibus eliserunt, ut non multo post expirarent. Sed quia plebs sancta Vincentii presbyteri magis eos¹ precabantur post illas eorum cædes quæ in Dominicæ factæ sunt, egressi episcopi, ut plebs universa terroretur, ab ipsis principalibus incipiunt. Denique postulant exhibitionem decurionum civitatis illius, ut includerentur in carcere: ex quibus unus principalis patræ suæ, eo quod fidem firmiter ut fidelis in Deo retineret, exscrans labem prævaricationis, inter eos et ipse catenatus fame, frigore necatus est, cum genitu et fletu illius provinciæ quæ honestam vitam ejus optime noverat. Egregii et catholici episcopi Luciosus et Hyginus hujus crudelitatis auctores fuerunt, et interea invaserunt quidem basilicam, sed fidem plebis invadere non potuerunt. Denique alibi in agello eadem plebs basilicam sibi fabricavit, ad quam cum sancto Vincentio conveniret. Sed satanas qui nusquam patitur Christum pie coli, inflamat eos, et iterum deposita postulatione ex diversis urbibus decurionum et plebeia multitudo colligitur. Simul etiam et presbyteri ejus ad locum veniunt. Ecclesiæ illius januas confringunt, diripientes inde quidquid ad sacra ministeria pertinebat. Et postremo, quod horroris est dicere, ad cumulum perpetrati sacrilegii, ipsum altare Dei, de Do-

A minico sublatum, in templo sub pedibus idoli posuerunt.

XXI. Hæc utique illi faciunt qui per poenitentes de impia subscriptione suscepti sunt ad catholicam disciplinam propter bonum pacis et unitatis. Quid gravius gentilis cultor idolorum ficeret, si haberet licentiam Ecclesiam persecuendi? Sed apud Treviros Bonosus presbyter inclusus, intestatus, ac diu poenas senex dedit propter observantiam intaminatae fidei illius, pro qua et inclitus Paulinus ejusdem civitatis episcopus in exilio martyr animam dedit. In ipsa quoque urbe Romana quam graves persecutio[n]es fidelibus illatæ sunt, ubi et beatus Aurelius episcopus communicans beatissimo Gregorio afflictus est! Sed hic vir sanctus, licet sit saepenumero afflitus, tamen propria accessione requievit. In Macarium vero presbyterum multa impiorum commissa sunt. Hic erat in eadem urbe Roma presbyter miræ continentæ, non vino stomachum relevans, non carnis esculentia corpus curans, sed oleo solo escas asperiores mitigans, jejuniis et orationibus vacans. Sane pro merito fidei et abstinentiæ habebat gratiam sancti Spiritus in hoc, ut de obsessis corporibus ejiceret dæmonia. Ideo vitam ejus meritumque memoravimus, ut tanto magis impii iudicentur ii, qui tales vivere non sinunt in Romano imperio.

XXII. Eodem tempore gravis adversus nostros persecutio inboruerat, infestante Damaso egregio archiepiscopo, ita ut fidelibus sacerdotibus per dies sacros plebis cœtus ad deserviendum Christo Deo convocare libere non liceret. Sed quia pro conditione rerum quolibet tempore, vel clam salutis nostræ sacramenta facienda sunt, idem sanctus presbyter Macarius dat vigilias in quadam domo convocare fraternitatem, ut vel noctu divinis lectionibus fidem plebs sancta roboraret. Sed diabolus qui faciet impiis, quia et impii favent diabolo, nec in occulto patitur divina sacramenta celebrari. Denique tendunt insidias clerici Damasi, et ubi cognoverunt quod sacras vigilias celebraret cum plebe presbyter Macarius, irruunt cum officialibus in illum domum, et plebem dissipant non resistentem, ipsumque presbyterum comprehensum, non jam ducere dignantur, sed per silices trahunt, ita ut in coxa ejus perniciosum vulnus fieret: atque alio die sistunt eum ante judicem, ut magni criminis reum. Cui quidem judex veluti sub imperiali rescripto et minis extorquere contendit, ut cum Damaso conveniat. Sed presbyter memor divini iudicij, presentem judicem non timens, repulit perfidiae communionem; atque ideo datur in exsilium; et cum esset apud Ostiam, atrocitate illius vulneris moritur. Cujus quidem tanta fuit sanctitas, ut eum et episcopus loci illius nomine Florentius, communicans Damaso, cum quadam veneratione suspererit. Namque cum in quadam velusto monumento eum

¹ Forte imprecabantur. OXON.

fratres sepelissent, non est passus idem Florentius A jacere eum illic, ubi indigna sepultura videretur: sed transferens eum inde, sepelit in basilica Martyris Asterii, ubi in loco presbyteri qui juxta sepulturam habent: hoc pio suo obsequio, in quantum poterat, Damasi scelus a se facere contendebat alienum.

XXIII. Advertat tranquillitas vestra, si hoc fieri vultis in Romano imperio adversus sanctos et fidèles, ab his qui prævaricatores sunt; nonne metus est, ne sanguis fidelium Romanum gravet imperium? Nam idem Damasus, accepta auctoritate regali, etiam alios catholicos presbyteros, nec non et laicos insecurtos, misit in exsilium, perorans hoc ipsum per gentiles scholasticos, faventibus sibi judicibus: cum utique vestre constitutiopes adversus hæreticos decretæ sint, non adversus catholicos, et tales catholicos, qui fidem integrum nec sub hæreticis imperatoribus reliquerunt, et quidem gravia multa perpessi. Sed et nuper tentavit graviter persequi beatissimum Ephesium episcopum, sanctæ fidei æmulatione ferventem, ordinatum intaminatae plebi Romanæ a constantissimo episcopo Taorgio, et ipso illibatae fidei viro, sub invidia falsi impositi cognomenti, per suos defensores interpellans judicein Bassum, quasi adversus Luciferianos. Sed Bassus, olim catholicam fidem venerans, sciebat in Lucifero nullam hæreseos fuisse pravitatem; quippe quem et bene noverat pro fide catholica decem annos exsilia fuisse perpessum, et pro constantie suæ integritate repulit accusationes Damasi, C negans se facturum, ut homines catholicos et integræ fidei viros insequeretur: dicens maxime quod ipsæ constitutiones imperatorum contra hæreticos solummodo promulgatae videantur, non contra hos qui sanctissimam fidem sine sæculi ambitione conservant.

XXIV. Et tunc primum erubuit Damasus, quod inventus est iudex, qui solus imperialia scripta piissime interpretans tueretur. Nam et hoc ipsum necessarium est, ut falsi cognomenti discutiamus invidiā, qua nos jactant esse Luciferianos. Quis ne- sciat illius cognomentum tribui sectatoribus, cuius et nova aliqua doctrina transmissa est ad discipulos ex auctoritate magisterii? Sed nobis Christus magister est: illius doctrinam sequimur, atque ideo cognomenti illius sacra appellatione censemur: ut non aliud jure dici debeamus quam Christiani, qui nec aliud sequimur, quam quod Christus per Apostolos docuit. Hæreses autem ideo hominum appellationibus denotatae sunt, quia et hominum commenta tradiderunt. Perdit enim in se Christiani nominis appellationem, qui Christi non sequitur disciplinam. Dicant nunc quid Lucifer novum docerit, quod non ex Christi magisterio traditum est, quod non ab Apostolis discipulis Salvatoris transmisum est in posteros. Et bone, quod libros scripsit ad Constan-

tium, non ut plerique gloriam captans ingenii, sed divina testimonia aptissime congerens contra hæreticos, et contra ipsum patronum hæreticorum, ad divinam æmulationem pro Filii Dei amore succensus. Denotent quid illic contrarium Scripturis, quid novum quasi hæreticus scripsit. Quos quidem libros, cum per omnia ex integro ageret, suspexit et Athanasius, ut veri vindices, atque in Græcum stylum transtulit, ne tantum boni Græca lingua non haberet. Parum est, quin etiam propriis litteris idem Athanasius eosdem libros prædicat, ut Prophetarum et Evangelistarum atque Apostolorum doctrinis et pia confessione contextos. Et quævis plurimis in eum laudibus erigatur, tamen non æquat ad meritum ejus præconium, et quidem cum amplius laudare B non posset: ita rerum supereminētia quævis laudans lingua superatur.

XXV. Sed Lucifer, ignarus licet artificiosæ eloquentiæ, tamen ut propheticō et evangelico atque apostolico more scriberet, quod super omnem humanaū eloquentiam est, babuit gratiam sancti Spiritus ex merito rectæ fidei et sincerissimæ conscientiæ, per quem et divinas virtutes operatus est, non solum in Sardinia, sed in ipsis quoque quatuor exsiliis: usque adeo¹ ut eum adversarii magnum dicereant, cum apostolicas per eum virtutes fieri negare non possent. Venit ad hunc et sanctus Gregorius, et admiratus est in eo tantam doctrinam scripturarum divinarum, et ipsam vitam ejus vere quasi in cœlis constitutam. Jam quantus vir Lucifer fuerit, cum illum admiretur ei Gregorius, qui apud cunctos admirabilis est, non solum ex collisione illa Osii, sed et ex divinis virtutibus, quas habens in se gratiam sancti Spiritus exsequitur! Quid ergo et in hoc impii sunt? Cum Lucifer secundum scripturas divinas et crediderit, et docuerit, et vixerit, et in nomine Christi sit virtutes operatus; ad opprimendos veræ fidei vindices Luciferi nomen imponunt, nescientes miseri sumnum se committere sacrilegium, cum doctrinam Christi sub hominis appellatione designant; sicut et in hoc impii sunt, quando sacrilegas institutiones pro arbitrio hominum editas, sub Christiani nominis auctoritate defendunt. An non summa impietas est, iniuriantes suas ei sacrilegia sub Christi nomine vindicare? an non impietas est, piam doctrinam sub Christi nomine consecratam, humanis appellationibus denotare? Sed hæc fras, hæc atrocitas, adversus fidèles in Hispania, et apud Treviros, et Romæ agitur, et in diuersis Italicæ regionibus.

XXVI. Aserendum nunc necessario est quod in his partibus gestum est; ubi egregii episcopi, non fidei veritate, sed sola catholici nominis appellatione vestiti, non solum per judices, neque tantummodo per manum militarem, fidèles et veros catholicos dissipant, sed et interdum per suos clericos, ignorantibus judicibus vel etiam dissimulanti-

¹ Ms. Ita rerum ejus supereminētia quævis laudans lingua superatur.

² Ms. Ut eum adversarii magum dicereant.

bus, atrocias exercent. Et qui finis erit, si cuncta referamus, quae singuli quicunque fideliū passi sunt atque patiuntur? Unum tamen atrox persecutionis facinus ad compendium referendum est, quod in *Egypto* apud *Oxyrinchum* commissum est sub totius testimoniō civitatis. Certa pars est apud *Oxyrinchum* sanctas plebis, in cuius sacro numero plerique, quanto intentius ad res divinas studium curramus posuerunt, tanto sollicitius diligentiusve fidem catholicam inviolabiliter servare contendunt: ita ut se nullis hereticis, nullisque prævaricatoribus per divina communiscent sacramenta. Ad hanc obseruantiam plerique eorum eruditi sunt exemplo et monitu¹ beati Pauli, qui iisdem fuit temporibus quibus ei famosissimus ille Antonius, non minori vita neque studio, neque divina gratia, quam fuit sanctus Antonius. Novit hoc et ipsa civitas *Oxyrinchus*, que hodieque sanctam Pauli memoriam devotissime celebrat.² Sed et ipsa pars plebis, ubi vidit episcopum illius civitatis, nomine *Theodorum*, in impian prævaricationem fuisse collapseum, ita ut non solum fidem integrani condemnaret, neque ut tantummodo impie subscribebat,³ sed ut laicum se fieri ab impio *Georgio* patetetur, et denuo ab ipso heretico episcopum ordinari, execrata est ejus communionem, habens secum presbyteros et diaconos illius illibatae fidei, per quos fruebatur divinis sacramentis, una cum supermemorato beatissimo Paulo. Sed postea etiam episcopum sibi per tunc temporis episcopos catholicos ordinavit, sanctum *Heraclidam*, tanto magis idoneum, quanto et firmius contra hereticos et prævaricatores debuit ordinari, qui et in vita esset perspicuus, a prima aetate Deo deserviens, contemptis bonis secularibus, et in fido, et doctrina perfectus existens. Unde et pro apostolica fide, et pro doctrina evangelica, pro conversatione coelesti apud cunctos illuc venerabilis est, solis tantummodo hereticis et prævaricatoribus displicens. Unde et Deo magis placet cum talibus displicet. Sed hic tantus ac talis ita copit exercere pontificium, ut ad opinionem fidei ejus et doctrinæ, atque ipsius sanctissimæ conversationis, plerique etiam de longissimis regionibus advenirent, exsecrantes nefariam prævaricatorum societatem, ejusque sacrosanctum consortium desiderantes. Sed ille egregius his episcopus hoc non patitur. Et pri-
mum quidem vexat per publicas potestates: ita ut aliquoties solum intemperata nocte raptum per lancearios de urbe sustulerit. Sed cum eadem potestates non in hoc perseverant in quo temerarie cooperant: quod enim jus habere poterant contra episcopum catholicum? unde et merito a copia persecutione cesarunt, maxime unus ex ipsis etiam divina plaga admonitus. Tunc egregius iste his episcopus, jam propriis viribus natiuit, et mittit turbam clericorum ad ecclesiam beati Heraclidae catholicī episcopi, quemque evertit, destruens undique perites: ita et

A ipsum altare Dei securibus dissiparet, cum horrore totius civitatis et gemitu, quod illa Ecclesia evertetur, cuius episcopum etiam diversæ partis homines rectæ et illibatae fidei consistentur.

XXVII. Adverte, quæsumus, piissimi imperatores et recte fidei vindices, numquid pro tam impiis episcopis edicta proponitis, ut hi affligantur, qui ob meritum fidei et sanctissimæ virtutæ, mundo ipso pretiosiores sunt? Credite, religiosissimi imperatores, beatum Heraclidam unum esse de illo numero sanctorum, de quibus refert Scriptura divina, dicens: Circuerunt in melotis et in caprinis pellibus, indigentes, in tribulationibus et doloribus afflitti, quorum non erat dignus mandus (*Heb.*, xi, 37). Quomodo enim beatus Heraclida non talis est, qui omnia secularia respuens oblectamenta, per ipsas amaritudines confragosæ vite istius, æmulans dominica vestigia, nudus expeditusque virtutum iter salutare sectatur; qui sic pro divinæ amore fidei conspirat, sicut et sanctos legimus conspirasse, nihil habens de seculo, quam pro fide tribulationes et dolores, sic vivens, sic incendens, sicut et illi sancti de quibus supra positum est testimonium? Merito ergo et beatus *Gregorius*, cæterique sancti episcopi, sanctimonio istius venerabili consortio, in malis afflictæ Ecclesiæ, velut divinis solatiis relevantur. Non soluta autem in tam venerabilem episcopum grassatus est *Theodorus*, sed et in ipsam sanctissimam plebem ejus, quæ pro sincerissimi et fidelissimi sacerdotis doctrina et moribus instituta est. Et longum est referri, quæ contra pudorem propo-*itum* sacrarum virginum molitus est, quarum monasteria pro merito sanctimonio earum civitas ipsa veneratur. Sed et ipsos servos Dei aliquoties atrocibus afflixit injuriis, quos magis probaverat sanctiores. Sed quid mirum, si oves ut lupus affligeret, quarum bonum pastorem frequenter affigit?

XXVIII. Ecce qui sub vobis piis imperatoribus, et pro fide catholica venientibus, jactat se esse catholicum, evertens Ecclesiam catholicorum, persecutus catholicos sacerdotes et servos Christi, necnon et sacras ejus virginis impie affligen. hic est egregius et sanctissimus ille episcopus, qui cum fuisse primus a catholicis episcopis ordinatus episcopus, postea ab impiis Georgio in laicorum numerum redactus, nihilominus ab ipso Georgio episcopus ordinatus est, in vexatione fidelium: sedens et communicans in una eademque civitate cum Apollonio Melitianorum episcopo, consentienti impietatis Georgii, et cum ipso item Apollonio idem *Theodorus* persecutus beatum Heraclidam, catholicæ fidei vindicem. Ecce cui quasi catholica basilica nunc tradita est Apollonii ex generali edicti vestri autoritate: cum utique idem *Theodorus*, qui quasi catholicus heretici Apollonii basilicam accepit, similiter impie gessit, ut gessit et Apollonius: nisi quia atrociter gessit *Theodorus*, cum de episcopo catholicico sit

¹ Ms. Beatissimi Pauli.

² Ms. Sed ut etiam laicum.

³ Ms. Sed ut etiam laicum. Digitized by Google

⁴ Ms. Fovebatur divinis sacramentis.

laicus, piam damnans fidem, et subscribens Arianae impietati, ut ab haeretico iterum episcopus ordinetur. Sane hinc se vult catholicum videri quod et ipse nunc quosdam presbyteros seu diaconos Apollonii facit suasu quodam laicos, et eos iterum ordinat ut videatur turpissima istius ordinationis vicem referre quam passus est. Numquid non excedit omne sacrilegium, haec ludibria sub nomine catholicus vindicare, in afflictionem fidelium sacerdotum atque laicorum?

XXIX. Sed et apud Palæstinam in Eleutheropolis est sacra virgo Christi, nomine Hermione, generosis quidem edita natalibus, sed fide et sanctimonia multum facta generosior, ipsam virginitatem condecorans contemptu rerum saecularium et humanæ gloriæ, ad quam plerique affectant, etiam qui se saeculo et concupiscentiæ carnis abrenuntiasse glorianter. Haec in quantum castimoniam corporis sacro rigore custodit, in tantum animæ puritatem casta pia fidei observatione conservat: non haereticis, non prævaricatoribus communicans; eo quod intelligat corporis virginitatem nihil prodesse, nisi et integratatem animæ sacra confessione tueatur, labem adulterinæ communionis effugiens, et sectans salutaria sacramenta fidelium sacerdotum. Denique supplicat religiosis litteris apud beatum Heraclidam, ut ejus sacris visitationibus juvaretur. Sed pro beato Heraclida sanctus Ephesius visitat, qui id temporis ob utilitates ecclesiasticas ad episcopum Heraclidam de urbe Roma venerat. Hic est Ephesius, quem supra diximus illibata plebi Romanae episcopum a constantissimo Taorgio episcopo ordinatum. Sed cum venisset Eleutheropolim, non solum Hermione cum suo sacro monasterio relevatur, sed et quidam fidelissimi servi Dei. Inter quos etiam nobilis dominus religiosi ad fidem catholicam Severi ex tribunis, diu quidem non communicans haereticis et prævaricatoribus, sed nondum qui invenisset catholicorum sacram communionem. Ubi autem vidit sanctum Ephesium, post multas examinationes probans eum catholicum, tradidit se ei in sacram communionem, beatum se judicans, quod doinum suam ex insperato divina misericordia visitasset: tantam sancti sacerdotis adventu ductus in admirationem, non solum vitæ ejus puritate, sed et quibusdam coelestibus documentis. Est enim tantæ fidei et sanctimoniae beatus Ephesius, ut quocunque perrexerit, eum gratia divina comitetur. Probavit hoc et plebs sancta apud Oxyrinchum, beato Heraclidae communicans, quæ illum ob meritum divinæ gratiæ pia ejus dilectione constricta, ut quondam Asiani apostolum Paulum cum magno fletu deduxit proficiscentem.

XXX. Non haec laudandi studio loquimur, sed ut scire possitis, quam sanctæ et fideles animæ sub vestri nominis auctoritate gravissimis persecutionibus affligantur ab his, quos constat, ignorantibus vobis, etiam nunc usque aut haereticos esse, aut prævari-

¹ Ms. Plebis Romanae episcopum.

² Ms. Sed nondum qui invenisset.

catores, aut socios talium. Sed aduersus sanctum Ephesium modicum quid conati in Palestina hi, quibus sacra veritas onerosa est, postea desisterunt, metuentes in illo et fidei libertatem, et constantiam animi, et hoc ipsum cogitantes, quod magis haeresis eorum et impietas prodi poterat, si sub vobis catholicis imperatoribus integræ et constantis fidei episcopum acrius inquietassent. Ubi autem idem beatus Ephesius, invitatus fidelium litteris, in Africam navigavit, nobis apostolico more dans pracepsum, ut circa sanctam fraternitatem divinis et ecclesiasticis officiis incumbemus, id ipsum, sancta illuc fraternitate poscente, egregius Turbo Eleutheropolitanæ episcopus civitatis nostram exiguitatem despiciens, in nos cœpit velle consummare, quod in sanctum Ephesium consummare non ausus est, nesciens quod Christi Dei gratia etiam minimissimis servulis ejus patricinetur, maxime pro causa rectæ fidei laborantibus. Namque hic Turbo, postquam audivit quosdam se integræ fidei copulare, et per Dei gratiam rem veri crescere, nobis exitia minitatur, et turbat. Sed et Severi domus incendium minitatum veritati, qui tanto magis fidem Dei vindicat, quanto et Romano imperio fideliter militavit. Tentat quoque et sacram virginem Hermionem insequi: quam feminam quicunque didicit, ut aliquam de evangelicis feminis admiratus est. Sed et singulis quibusque tendit insidias, qui nobiscum sacrae communionis consorcio copulantur: veluti nefas objiciens, ex lege illa Babylonie, quod intra nostra domicilia, sine labe haereseos, et sine communione perfidiæ, secundum evangelicas et apostolicas traditiones, desiderantibus fidelibus divina sacramenta celebramus. Simile enim furore et quondam Babylonii sanctum Danielem hostilibus odiis insecuri sunt, quod in sua domo Deum observantia divinæ legis adoraret. Hic est Turbo, qui diaconus fuit Eutychii haeretici, sub quo beatus Lucifer Eleutheropolitanæ civitatis patiebatur exsiliū: qui et ipsum Luciferum, fidem libere vindicantem, inultis atrocitatibus vehementer afflixit.

XXXI. Sunt adhuc hodie in Palæstina, qui in illo tempore insequentibus illis poenas gravissimas derunt, eo quod cum catholicæ fidei episcopo Lucifero convenienter. Negent, si non inter cetera sua atrocia, januam clausam securibus effregerunt: si non irruentes in Luciferum fidelissimum sacerdotem, divina quoque sacramenta verterunt, unumquemque illic de his fratribus qui convenerant impia cæde multantes. Negent, si non hodie apud se sancta mystica vasa quæ tunc impie Lucifero diripuerunt, cum sacris codicibus possident. Tunc utique Turbo cum Eutychio haeretico versabatur. Ex tunc se catholicum dicens, catholicos persequitur sub vestri nominis auctoritate, pia spei contemplatione fidem catholicam vindicantis. Permituit, piissimi imperatores, ut sub vestri nominis auctoritate, adversus

³ Ms. Eum justitia divina comitetur.

⁴ Ms. Quantum et Romano imperio.

fideles diu ubique dominetur impietas? Expedit enim hoc Romano imperio, quod tamen affectu et fide ejus quam Christo Deo exhibetis observantiae dicimus, ut qui Christum pie prædicant, persecutions morlesque patiantur, ita ut nusquam liceat Deo pia altaria collocare, aut certe, cum collocata fuerint, destruantur? Sub impio Achab rege Israel, occisis prophetis altaribusque destructis, interpellat Helias Deum adversus Israel, dicens in libro Regnorum: *Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua destruxerunt, et ego relicta sum solus, et quererunt animam meam* (III Reg., xix, 14). Hanc invidiosam interpellationem etiam vestris temporibus sinitis ad Deum fieri a singulis quibusque fidelibus sacerdotibus? Si enim et taceant, numquid Deus hæc ipsa fieri ignorat? Quid putamus, quod sine offensione Dei hæc in veros catholicos et in veram ejus Ecclesiastiam perpetrentur, quæ olim adversus servos Dei perpetrata gravissime divinis animadversionibus vindicata sunt? Et unde sunt tot plague, quibus orbis Romanus quatitur et urgetur? Non opus est nunc nos singula quæque plagarum recensere, quæ tranquillitas vestra recognoscit cum zetu et sollicitudine imperii sui. Communem istum dolorem vel lacendo mitigemus, ne non tam compati, quam exulcerare videamur.

XXXII. ¹ Hoc quæsumus, piissimi imperatores, cogitare dignemini, quibus ex causis ista provenant. Utrum quia fideles servi Christi, metuentes leges divinas, volunt cum infidelibus convenire, an quia veri catholici a falsis sacerdotibus obteruntur. Quomodo enim non falsi sacerdotes sunt qui jam non solum ob causam prævaricationis supra expositam devitandi sunt, sed etiam quod plurimi quique eorum propriis etiam nunc hæreses vindicant sub ementita apud vos catholici nominis professione? Quis enim jam timeat episcoporum impia prædicare, cum toties commissa impietas honorata est, cum minime dejicitur sacerdotio? Denique cum sint alii eorum Origenistæ, alii Anthropomorphitæ, alii autem Apollinaris iuppii sectam tuentes, et triplici cuneo alii adversus sanctum Spiritum diversis studiis blasphemantes. Sed et ipsi quoque, qui pie inter eos putantur credere, Patris et Filii et Spiritus sancti tres esse substantias vindicantes, vel respondentes, nihilominus hi omnes de vestris gloriantur edictis, et sibi Ecclesiæ vindicant, cum has impias sectas patres nostri semper apostolica et evangelica auctoritate damnaverint. Quos quidem nunc discutere non est præsentis opusculi: sed tantum quod moveat ad horrorem intentum veræ fidei animum vestrum, dicimus.

XXXIII. Una, ut opinamur, hæresis apud Ariminum sub hæretico rege suscepta est, et nunc sub vobis pia catholicis imperatoribus tot hæreses vindicantur, non minus impiæ, quam est Arii impietas. Et cum adversus se libros vel epistolas singuli qui-

A que conscribant, tamen sibi omnes, vel ex directo, vel ex obliqua concatenatione communicant: inani studio philosophorum solis disputationibus litigantes, non ut Christiani ex devotione sacramenti, alter alterum velut impium devitantes; ut jam sicut in scholis ingenii videatur inter eos esse certamen, non autem sacra defensio veræ religionis: quandoquidem inter se sacramenta non separant, cum impiis sententis ab invicem separantur. Hoc autem ideo faciunt, quia quidam eorum humanæ gloriæ, quidam vero avaritiae student: et inde est quod sibi invicem sub impia dissimulatione collidunt, ut nec possessiones perdant Ecclesiæ, nec honores. Et interea, ut tot suas velent impietas, ad illusionem singulorum, veluti benignissimæ mentis indicia præferentes, aiant B ideo se etiam contraria sentientibus ecclesiasticæ communionis consortio copulari, ne bonum pacis in Ecclesia pereat. Quasi vero hujusmodi pax Christo Deo placeat, quæ in ejus Ecclesiastiam tantas recipit impietas. Sed hoc qui ita putant, ² audiant descriplum: *Et viam pacis non cognoverunt, non est timor Dei ante oculos eorum* (Psal. xiii, 3). Sed apertius quoque et apud Hieremiam legimus ³ de pace impia et iniqua, sicut exsequitur testimonium subjectum: *A pusillo eorum usque ad magnum, cuncti perpetrarunt iniqua, a sacerdote usque ad pseudoprophetam, universi operati sunt falsa, et meditabantur obtritionem populi mei, pro nihilo constituentes et dicentes, Pax, pax, et ubi est pax* (Jer., vi, 13)? Et intendendum est quam atrocia de illis prosecutur, qui bac vanissima pace C gloriantur. Sequitur enim: *Confusi sunt quoniam defecrunt, et ne sic quidem confusione sustinentes convererunt, et ignominiam suam non cognoverunt. Propterea cadent in ruina sua, et in tempore visitationis confirmabuntur* (*Ibid.*, 15).

XXXIV. Quid mali committimus, quid impiæ facimus, si servantes fidem Christo hujusmodi pacem respauamus, cuius tanta confusio et ignominia gravissimique exitus describuntur? Sed et isti egregii pacis amatores fidelibus sacerdotibus bellum exagitant. Quid enim vult diabolus, quam ut impii et prævaricatores sæculi pace glorientur? Quid enim vult diabolus, quam ut hi qui pii sunt et fideles infestantium persecutione vexentur? Hæc ideo prosecuti sumus, ne per vestram ignorantiam diu fundatur sanguis Christianorum pristinam fidem defendantium. Quid enim prodest, si sitis catholicæ fidei vindices, et patiamini catholicæ fidei sectatores ubique cruciari? ubique effugari? nusquam libere piam fidem prædicari? Habeant illi basilicas auro coruscantes, pretiosorumque marmororum ambitione vestitas, vel erectas magnilcentia columnarum; habeant quoque porrectas in longum possessiones ob quas et fides integra periclitata est: quid etiam suis impietatis vindicant communes Romanis omnibus civitates, ut neminem in his pie vivere permittant, in quibus a plurimis etiam vana supersticio sine periculo colitur,

¹ Ms. *Sed hoc quæsumus.*

² Ms. *Andiani de se scriptum.*

³ Ms. *De ea pace impia.*

⁴ Forte, medicabantur; in Vulgata, curabant.

et sine illorum invidia vindicatur? Liceat saltem veritati, vel inter ipsa vilissima et abjecta præsepia, Christum Deum pie colere ac fideliter adorare; ubi et aliquando natus secundum carnem idem Christos infans jacere dignatus est. Hoc quod petimus, non ideo petimus, quasi expavescamus pro vero interfici. Deus testis est, qui verus speculator est cordis, quia per Dei gratiam nobis et summum refrigerium est, et certa spes futuræ beatitudinis, si pro hac fidei assertione jugulemur. Non ergo quasi qui timeamus perpetui, ideo sumus ista prosecuti: sed ne aliorum impietatibus et crudelitatibus sanguis effusus Christianorum diu piissimum vestre principalitatè gravet imperium. Maxime sub te, religiosissime Theodosie auguste, qui mira devotione contra omnes haereticos christianæ religionis pia confessione conspiras, magnum nobis apud Deum fore supplicium credidimus, si apud te tam religiosum, tam piissimum imperatorem, et Christo Deo divino ac plenissimo timore consecratum, quem vere ad imperium Deus Christus elegit, quæ sunt vera fidei ac veræ Ecclesiæ taceremus. Post hoc non ambigimus, quo sollicitus agas qua patet imperii, ne in orbe Romano professæ fidei communionisque sinceritas affligatur. Quidquid in causa sacræ fidei ac professæ veritatis sanctius gesseritis, tanto gloriosius et hic et in perpetuum Christi favore regnabilis. Ego MARCELLINUS presbyter, optans felicissimo imperio vestro securam quietem, et in regno Christi et Dei perpetuam beatitudinem, piissimi imperatores. Ego FAUSTINUS, qui non possum dignus vocari presbyter Dei, optans ut et hic multos annos clementissimæ divinitatis auxilio feliciter imperetis, et in futuro Christi Filii Dei regno perpetuam cum sanctis beatitudinem consequamini, gloriostissimi imperatores.

Ad has preces ita lex Augusta respondit:

SCRIPTUM THEODOSII

PRO

MARCELLINO ET FAUSTINO

PRESBYTERIS.

Salve, Cynegi carissime nobis. Eta nulla humanis pectoribus major quam divinae legis debet esse reverentia, nec adjici quidquam ad eamdem possit, cuius ambitionis præstantia, mundi terraque moderatrix, omne quod sub nobis esse voluit, favore omnipotentis Dei propitiata custodit: tamen per Faustum et Marcelli-

A num plenissimos fidei sacerdotes interpelata clementia nostra, veriti sumus, ne si per nos nihil fuisset responsum potentibus, nos videremur annuere iis, qui divinae legi cui servimus, contra prepositum nostrum aliquid addidissent. Atque ideo ita utrumque moderamur, ut petitionem quæ est oblatæ veneremur; fidei autem nihil ex nostro arbitrio optemus vel jubeamus adjungi. Nemo umquam tam profana mentis fuit, qui cum sequi catholicos doctores deberet, quid secundum sit doctoribus ipse constitutus. Et sane probabilis et justa laudatio precum est, quæ omnia prope seriem haereticæ superstitionis, quæ contraria est catholicæ fidei, ordinemque complexa est. Nam et unde exorta, et quæ provacta noctiore fuisset aperuit. Quippe cum persuasu quorundam, totius seculi antiquitate mutata, acti pro fide in excusilium innocentes, vitam cum summa laude pesuerunt. Sed circa eos non est dilata ultius, qui insidiati bonis moribus et clementibus institutis, paulisper ex contentione, non fide, sed factione, mulierum mentes detestanda insinuatione perverterent. Nam usque adeo omnipotens Dei mota patientia est, ut postea quæ criminis post facta debetur, exemplo omnia ante facta sentirent. Sed ne hoc quidem facto converti ad præceptum Dei flectique potuerunt: catholicos occultis molitionibus urgent, inseguuntur, oppugnant. Tanta perseverantia erroris est, ut cum aliis diversæ observantia: sectatoribus quotidie peccare malint, quam cum catholicis recta sentire. In quo potestiam laudanda illatio est, qui communiantes Gregorio Hispanieni et Heraclidi Orientali, sanctis sane ac laudabilibus episcopis, optant in fide catholicæ sine oppugnatione alicuius ac molestia vivere, nullisque appetitionibz insidiis circumventionibusque polsari: quippe quibus placeat suscipiam semel fidem omnium cum religione servare. Sit itaque invictum quidquid esse mernit aeternum. Non convenit aliquid, non appetitus, non fructus alienus aliena. Utantur quo in loco voluerint proposito seo; utantur ad catholicam fidem amore divino. Cynegi, parente carissime et amantissime, sublimitas tua præceptum nostræ serenitatis quo fidem catholicam omni favore veneremur, et sine qua salvi esse non possumus, ita jubent custodiri, ut Gregorium et Heraclidam sacrae legis antistites, castrosque eorum consimiles sacerdotes, qui se parili observantie dederunt, ab impreborum hominum atque haereticorum tuecatur et defendat iniurias, scientaque cuncti id sedere animis nostris, ut cultores omnipotentis Dei non aliud nisi catholicos esse credamus.